

POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Pavel Přikryl:

Spojené státy a Evropa: příčiny vzniku a zániku strategie regionální hegemonie

(Pozn.: Následující text vychází z interního posudku zpracovaného v září 2010 pro potřeby „malé obhajoby“. Vzhledem k tomu, že podstatné aspekty práce zůstaly v její finální verzi zachovány, změnil jsem text původního posudku jen mírně.)

V úvodu původního posudku práce Pavla Přikryla jsem zmiňoval její soulad s dominantními tématy debaty o transatlantických vztazích, zejména v kontextu přípravy nové strategické koncepce NATO. Ta byla přijata v listopadu 2010, ale aktuálnost otázky po měnící se povaze euroatlantického partnerství stále trvá, jak ostatně výstižně demonstroval zásah NATO v Libyi. Ačkoliv se posuzovaná práce věnuje nominálně poněkud jinému tématu, lze ji – jakožto analýzu jednoho aspektu transatlantického partnerství – vnímat jako mimořádně aktuální odborný příspěvek k této debatě.

Autor si v práci klade několik základních otázek: proč USA podporovaly proces evropské integrace, jsou zdroje jejich strategického postoje a do jaké míry vykazují jejich strategie v podobě politiky vůči specifickým problémům historickou kontinuitu. Záběr práce je tedy poměrně široký, zpřesňuje jej však zaměření na specifický problém americké strategie a politiky (či spíše politik) vůči procesu evropské integrace. I tak zůstává zkoumaná oblast poměrně obsáhlá, otázkou tedy je, do jaké míry se posuzované práci podařilo tento přístup ospravedlnit.

Základní východisko práce lze označit jako teoretický synkretismus postavený do služeb historické analýzy. Již z úvodního vymezení na s. 9 vyplývá, že cílem práce není ověřit platnost určité konkrétní teorie, případně porovnat vysvětlovací sílu několika přístupů. Hlavním záměrem bylo nalézt konsistentní vysvětlení pro několik dekád realizovanou a v mnoha dílčích aspektech proměnlivou politiku USA vůči evropské integraci. Toto vysvětlení autor nachází v konceptu regionální hegemonie, jež odvozuje od poválečné (ale v některých ohledech historicky mnohem starší) americké *grand strategy*. Tu podle autora formují jak objektivní faktory typu mocenského potenciálu, bezpečnostních hrozeb a příležitostí v mezinárodním systému, tak, a to výrazně, americký politický a odborný diskurz v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky.

Jakkoliv je z aplikovaného konceptu hegemonie zřejmé objektivistické zakotvení hlavního teoretického východiska, interpretace politických „daností“ americkými elitami hraje v analýze významnou roli. Materiální faktory zde hrají roli základního rámce, v jehož mezích ovšem konkrétní politiku určují rozhodnutí vyplývající ze subjektivní interpretace těchto okolností politickou elitou. Ačkoliv nejde o přístup teoreticky „čistý“ (minimálně ne v intencích vědecké strohosti požadované např. Waltzem), výsledky odrážejí (v dobrém) poznatky, které bychom ve zkoumané oblasti mohli označit jako *common sense*. Práce tak

nepřináší zásadní nové poznatky, ani nepředstavuje radikální teoretické koncepty, ale poskytuje komplexní a přesvědčivou odpověď na položenou výzkumnou otázku. Přesvědčivost autorovy koncepce lze doložit např. schopností interpretovat v jejím rámci jak situace, kdy USA postup evropské integrace jednoznačně podporovaly (např. vznik ESUO), tak příklady, kdy mu spíše bránily (např. počáteční odpor k Evropské bezpečnostní a obranné politice).

Věrohodnost poskytnutého vysvětlení podtrhuje precizní strukturování textu a jeho argumentace. Logika zkoumání, kdy autor nejprve vysvětluje zdroje americké *grand strategy*, následně její hlavní body promítá do konceptu regionální (evropské) hegemonie a poté zkoumá, zda byly cíle této regionální strategie aplikovány v konkrétních politikách, poskytuje práci pevný rámec. Autor pečlivě mapuje vývoj americké *grand strategy* prakticky od vzniku USA a dává jej do souvislosti s jednotlivými proudy zahraničněpolitického myšlení. Ačkoliv je tomuto historickému exkurzu v práci věnována zdánlivě snad až příliš velká pozornost (prakticky polovina textu), jeho přínos je neoddiskutovatelný: když se analýza obrátí ke specifickým problémům evropské integrace, zná už čtenář důvěrně převládající *mindset* americké zahraniční politiky (včetně autorova vlastního vymezení hlavních názorových proudů na s. 78), z něž evropská politika USA vychází.

Důraz na interpretativní, subjektivní prvek podporuje i začlenění množství autorem realizovaných rozhovorů s často vysoce postavenými představiteli amerického politického a odborného establishmentu. Ty vhodně doplňují informace získané z psaných primárních a sekundárních zdrojů a pomáhají vytvářet plastický obraz zkoumané skutečnosti. Obecně je třeba práci vysoce hodnotit, pokud jde o práci se zdroji, jichž bylo použito velké množství a text na ně také hojně odkazuje. Kromě toho, že šíře zdrojů umožňuje autorovi podpořit pravdivost jeho hypotézy, na některých místech přináší i informace, které jsou samy o sobě zajímavé a ne obecně známé (např. postřeh o zapojení Američanů do přípravy smlouvy o ESUO - s. 145). Práci konečně prospívá i živý jazyk, jímž je napsána.

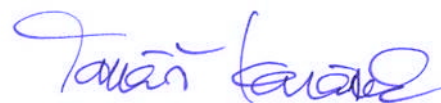
K textu nelze mít zásadní námitky. Je zpracován pečlivě, systematicky, s využitím širokého spektra a velkého množství zdrojů. Hlavní hypotéza formulována jednoznačně a autor přesvědčivě dokládá její přesvědčivost. Důležité je i to, že je schopen zaznamenat její historicky omezenou působnost: závěry posledních kapitol, podle nichž vlivem změn ve struktuře mezinárodního systému, ale i v důsledku posunu amerického diskurzu přestává být strategie hegemonie v Evropě relevantním konceptem, je důležitým poznatkem a příspěvkem k současné debatě o „post-americkém světě“ (jak jej definoval např. Fareed Zakaria).

Přes obecně pozitivní hodnocení zůstává prostor pro otázky, na jejichž základě by autor mohl zpřesnit nebo upravit vyznění některých částí práce. První z nich se týká vztahu mezi materiálními faktory a jejich subjektivní interpretací jako zdroji americké strategie: Jak bylo řečeno, práce fakticky považuje materiální faktory za primární a interpretaci za sekundární zdroj, čímž se distancuje od konstruktivistického vnímání mezinárodní politiky. Jestliže však mohla např. první administrativa George W. Bushe provést poměrně radikální odklon od některých tradic americké zahraniční politiky, aniž by se podstatně změnily klíčové systémové ukazatele, není nutné přiznat interpretačního prvku důležitější, konstitutivní

funkci? Jinak řečeno, opravdu následuje americký politický diskurz vývoj objektivních faktorů, nebo politickou realitu ve skutečnosti vytváří?

Druhá otázka se týká výkladové přesvědčivosti konceptu regionální hegemonie: Na s. 20 autor konstatuje, že „je nepochybné, že by Evropané mohli vyvažovat vliv Spojených států efektivněji než bylo historickou realitou.“ Na to lze ovšem odpovědět, že a) k efektivnějšímu vyvažování vůči USA docházet nemohlo, protože právě příklon k USA lze chápat jako *balancing act* ve vztahu západoevropských zemí k hrozbě představované SSSR (v intencích Waltova konceptu rovnováhy hrozeb), a b) k dílčímu vyvažování docházelo prakticky kdykoliv, kdy k tomu některé státy (zejména Francie) viděly příležitost. Skutečnost, že se těchto vyvažovacích pokusů jiné státy (např. Británie) odmítaly účastnit, lze chápat jako doklad procesů vyvažování v rámci západní Evropy.

Vzhledem k tomu, že v rámci finalizace byly z textu odstraněny drobné chyby a překlepy, jež jsem práci vytýkal v interním posudku (snad s výjimkou grafu na s. 48, který stále - podle mého názoru chybně - ukazuje ruskou populaci větší, než je americká), nemám ke obsahu a formě zpracování posuzovaného textu další připomínky. Jsem přesvědčen, že jde o důležitý, komplexní a přitom analyticky přesně zacílený příspěvek k probíhající debatě o podobě transatlantických vztahů, který vyniká pečlivostí zpracování. Jako takový jej proto rád a jednoznačně **doporučuji k obhajobě**.

V Praze dne 20. 9. 2011